

POSTANOWIENIE

26 kwietnia 2024 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Maciej Kowalski

na posiedzeniu niejawnym 26 kwietnia 2024 r. w Warszawie
w sprawie z powództwa A. W.
przeciwko Bankowi spółce akcyjnej w W.
o ustalenie i zapłatę,
na skutek skargi kasacyjnej Banku spółki akcyjnej w W.
od wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie
z 28 października 2022 r., I ACa 100/22,

- 1) odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania;
- 2) zasądza od pozwanego Banku spółki akcyjnej w Warszawie na rzecz powódki A. W. 2700 (dwa tysiące siedemset) złotych tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.

[SOP]

UZASADNIENIE

W skardze kasacyjnej wywiedzionej od wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie z 28 października 2022 r. pozwany Bank spółka akcyjna w W. wniósł o przyjęcie skargi do rozpoznania na podstawie art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c.

Zdaniem skarżącego w sprawie występują następujące istotne zagadnienia prawne:

1) Czy w świetle przepisu art. 111 ust. 1 pkt 4 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. Prawo bankowe (tekst jedn.: Dz.U. z 2023 r., poz. 2488, dalej: „Prawo bankowe”) w zw. z art. 131 ust. 1 Prawa bankowego w zw. z art. 24 ust. 3 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 roku o Narodowym Banku Polskim (tekst jedn.: Dz.U. z 2022 r., poz. 2025, dalej: „ustawa o NBP”) w zw. z art. 17 ust. 4 pkt 2 ustawy o NBP w zw. z art. 2 ust. 2 lit. c i art. 12 ust. 1 lit. d rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) numer 596/2014 z dnia 16 kwietnia w sprawie nadużyć na rynku oraz uchylające dyrektywę 2003/6/WE Parlamentu Europejskiego i Rady i dyrektywę Komisji 2003/124/WE 2003/125/WE i 2004/72/WE („rozporządzenie MAR”) w zw. z art. 70 ust. 2 ustawy z dnia 29 lipca 2005 roku o obrocie instrumentami finansowymi (tekst jedn.: Dz.U. z 2023 r., poz. 646), postanowienia indeksacyjne zawierające odesłanie do wewnętrznych tabel kursowych banku, w których następowało określenie kursu waluty, mogą być uznane za sprzeczne z dobrymi obyczajami i rażąco naruszające interes kredytobiorcy, a tym samym mogą być uznane za postanowienia niedozwolone (abuzywne) w rozumieniu przepisu art. 385¹ §1 k.c., w sytuacji gdy kursy publikowane przez bank miały rynkowy charakter, a bank podlegał stałemu nadzorowi przez organy państwowe; a przez to:

Czy nieustalenie przez Sąd dostępnymi lub wnioskowanymi środkami dowodowymi wysokości rzeczywistej szkody konsumenta może prowadzić do kategorycznego uznania postanowień dotyczących ustalania kursu za abuzywne, nawet pomimo ich nieprecyzyjnego brzmienia w tym zakresie w samej umowie, a w konsekwencji czy może prowadzić do uznania przez Sąd, że sam sposób ustalania kursów w Banku miał wpływ na jednoznaczne stwierdzenie, że w majątku konsumenta doszło do szkody *per se* w rozumieniu art. 385¹ § 1 k.c. *ergo* czy precyzyjne scharakteryzowanie postanowień ustalania kursu w umowie

kredytowej spełnia kryteria uznania je za dozwolone i wiążące dla konsumenta w rozumieniu art. 385¹ § 1 k.c., a przez to nie prowadzi do ich oceny jako abuzywnych?

2) Czy po stwierdzeniu przez sąd powszechny, że klauzule określające kurs walutowy stosowany do określenia wysokości świadczenia stron w walucie krajowej (klauzule *spreadu* walutowego), zawarte w umowie kredytu indeksowanego kursem waluty obcej zawartej przez przedsiębiorcę z konsumentem, mają charakter niedozwolonych postanowień umownych w rozumieniu art. 385¹ § 1 k.c., sąd krajowy, stosownie do zasady wyeliminowania warunku nieuczciwego oraz pozostawienia umowy w mocy w pozostałym zakresie, powinien uzupełnić stosunek prawny umowy kredytu treścią wynikającą z przepisów prawa krajowego o charakterze dyspozytywnym, jeżeli operacja ta zrealizuje cel art. 6 ust. 1 dyrektywy Rady 93/13/EWG z 5 kwietnia 1993 r. w sprawach nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (dalej: „dyrektywa 93/13”) i przywróci rzeczywistą równowagę między stronami? a w przypadku odpowiedzi negatywnej:

Czy po stwierdzeniu przez sąd powszechny, że klauzule określające kurs walutowy stosowany do określenia wysokości świadczenia stron w walucie krajowej (klauzule *spreadu* walutowego), zawarte w umowie kredytu indeksowanego kursem waluty obcej zawartej przez przedsiębiorcę z konsumentem, mają charakter niedozwolonych postanowień umownych w rozumieniu art. 385¹ § 1 k.c., sąd krajowy może uzupełnić stosunek prawny umowy kredytu treścią wynikającą z przepisów prawa krajowego o charakterze dyspozytywnym, jeżeli operacja ta zrealizuje cel art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13 i przywróci faktyczną równowagę między stronami?

Powódka A. W. w odpowiedzi na skargę kasacyjną wniosła o odmowę przyjęcia skargi pozwanego do rozpoznania i zasądzenie kosztów postępowania kasacyjnego według norm przypisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna została ukształtowana w przepisach kodeksu postępowania cywilnego jako nadzwyczajny środek zaskarżenia (środek prawny),

nakierowany na ochronę interesu publicznego przez zapewnienie rozwoju prawa, jednolitości orzecznictwa oraz prawidłowej wykładni, a także w celu usunięcia z obrotu prawnego orzeczeń wydanych w postępowaniu dotkniętym nieważnością lub oczywiście wadliwych, nie zaś jako ogólnie dostępny środek zaskarżenia orzeczeń umożliwiający rozpoznanie sprawy w kolejnej instancji sądowej (zob. np. postanowienia SN: z 22 marca 2007 r., III CZ 16/07; z 13 czerwca 2018 r., II CSK 71/18; z 7 lipca 2022 r., I CSK 2151/22; z 28 września 2023 r. I CSK 6680/22, i z 12 stycznia 2024 r., I CSK 2817/23).

Koniecznej selekcji skarg pod kątem realizacji tego celu służy instytucja tzw. „przedsądu,” ustanowiona w art. 398⁹ k.p.c., w ramach której Sąd Najwyższy dokonuje wstępnej oceny skargi kasacyjnej. Ten etap postępowania przed Sądem Najwyższym jest ograniczony wyłącznie do zbadania przesłanek przewidzianych w art. 398⁹ § 1 pkt 1 - 4 k.p.c., nie zaś merytorycznej oceny skargi kasacyjnej. W razie wystąpienia co najmniej jednej z tych przesłanek, przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania jest usprawiedliwione (zob. np. postanowienie SN z 17 czerwca 2021 r., IV CSK 1/21).

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona.

Mając powyższe na względzie podkreślić należy, że cel wymagania przewidzianego w art. 398⁴ § 2 k.p.c. może być osiągnięty jedynie przez prawidłowe powołanie i wyczerpujące uzasadnienie istnienia przesłanek o charakterze publicznoprawnym, które - zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c. - będą mogły stanowić podstawę oceny skargi kasacyjnej pod kątem przyjęcia jej do rozpoznania.

Za istotne zagadnienie prawne w rozumieniu art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. uznaje się zagadnienie dotychczas nierozstrzygnięte w orzecznictwie, a zatem takie, które cechuje się przymiotem nowości i którego wyjaśnienie może sprzyjać rozwojowi prawa (zob. np. postanowienia SN: z 21 stycznia 2022 r., I CSK 1285/22;

z 24 kwietnia 2023 r., I CSK 4950/22; z 20 grudnia 2023 r., I CSK 4003/23). Powołanie się na przyczynę kasacyjną wymienioną w art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. wymaga sformułowania problemu prawnego i uzasadnienia, że ma on znaczenie dla rozwoju prawa lub precedensowy charakter. Zagadnienie prawne powinno przy tym zostać oparte na konkretnych, powołanych we wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania przepisach prawa, które jednocześnie pozostają w związku z podstawami wniesionego środka prawnego. Zagadnienie takie musi zostać ujęte w sposób abstrakcyjny - tak, aby jego rozstrzygnięcie mogło uzyskać ogólniejsze znaczenie, a zarazem wiązać się z rozpoznawaną sprawą. Konieczne jest także powołanie argumentów, które prowadzą do rozbieżnych ocen przedstawionego problemu i zaprezentowanie możliwych kierunków interpretacyjnych (zob. np. postanowienia SN: z 13 lipca 2007 r., III CSK 180/07; 10 kwietnia 2014 r., IV CSK 623/13; z 16 grudnia 2021 r., V CSK 289/21; z 23 grudnia 2022 r., I CSK 3245/22; z 14 czerwca 2023 r., I CSK 1253/23; z 4 września 2023 r., I CSK 1862/23; z 31 stycznia 2024 r., I CSK 2718/23).

Ponadto zagadnienie prawne musi mieć charakter ściśle jurydyczny dający się przedstawić w sposób syntetyczny i oderwany od kontrowersji dotyczących ustaleń faktycznych lub oceny dowodów (zob. postanowienia SN: z 13 stycznia 2023 r., I CSK 1826/22, i z 26 maja 2023 r., I CSK 4904/22) oraz nie może mieć charakteru kazuistycznego i służyć uzyskaniu przez skarżącego odpowiedzi odnośnie do kwalifikacji prawnej szczegółowych elementów podstawy faktycznej zaskarżonego orzeczenia (zob. np. postanowienia SN: z 30 kwietnia 2015 r., V CSK 598/14, i z 15 kwietnia 2021 r., I CSK 720/20).

W orzecznictwie Sądu Najwyższego wyrażono także stanowisko, że występowanie w sprawie istotnego zagadnienia prawnego w zasadzie powinno spełniać wymagania stawiane pytaniom prawnym kierowanym do Sądu Najwyższego na podstawie art. 390 § 1 k.p.c., a zatem wiązać się z poważnymi wątpliwościami, których nie można rozwiązać za pomocą powszechnie przyjętych reguł wykładni prawa (zob. np. postanowienia SN: z 9 maja 2006 r., V CSK 75/06; z 15 listopada 2023 r., I CSK 1951/23).

Problemy przedstawione przez skarżącego, na tle ustaleń faktycznych poczynionych w przedmiotowej sprawie, nie spełniają powyższych wymagań, ponieważ na obecnym etapie rozwoju orzecznictwa sądowego w sprawach dotyczących konsumenckich kredytów hipotecznych denominowanych lub indeksowanych do waluty obcej (w szczególności franka szwajcarskiego) nie mają już one przymiotu nowości.

Ponadto analiza zaprezentowanych w skardze kasacyjnej problemów nie pozwala na przyjęcie, że podnoszone kwestie stanowią istotne zagadnienia prawne w rozumieniu art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. Skarga pozwanego nie zawiera bowiem wystarczającej argumentacji jurystycznej wskazującej na występowanie odmiennych ocen przedstawionych problemów oraz na to, że przepisy dotyczące tych kwestii nie doczekały się wykładni albo niejednolita wykładnia wywołuje rozbieżności w orzecznictwie w odniesieniu do identycznych lub podobnych stanów faktycznych.

Co do pierwszego z przedstawionych zagadnień, to stwierdzić należy, że było już ono przedmiotem rozważań przez Sąd Najwyższy w postanowieniu z 19 października 2022 r., I CSK 5090/22.

Jak wyjaśnił Sąd Najwyższy, możliwość ustalania tabel kursowych i obowiązek ogłaszania przez bank kursów walutowych nie przemawiają przeciwko tezie, że zastrzegając stosowanie takiego kursu w umowie, bank w istocie jednostronnie kształtuje sytuację prawną drugiej strony. Przepis art. 111 ust. 1 pkt 4 Prawa bankowego przewiduje jedynie ogólny obowiązek informacyjny banków i nie stanowi przeszkody do badania przez sąd abuzywności postanowień zawartej umowy (zob. np. postanowienia SN: z 28 lipca 2022 r., I CSK 2720/22, i z 15 września 2022 r. I CSK 1079/22).

Obecnie nie budzi już wątpliwości, że artykuł 111 ust. 1 pkt 4 Prawa bankowego nie jest przepisem dyspozytywnym, który ma kształtować treść stosunku umowy kredytu, a w szczególności determinować kształt mechanizmu waloryzacyjnego w zakresie kursu walutowego miarodajnego dla przeliczeń, co dopiero pozwalałoby odwołać się do domniemania, że ów kształt był wynikiem należytego wyważenia ogółu praw i obowiązków stron przez ustawodawcę

i wyłączałoby kontrolę abuzywności (zob. wyrok SN z 29 listopada 2023 r., II CSKP 1460/22).

Jak zauważył Sąd Najwyższy, postanowienia umowne są badane pod kątem abuzywności według chwili zawarcia umowy. Z tej przyczyny nieistotne w tego typu sprawach jest dalsze postępowanie banku, a w szczególności to, czy rzeczywiście tabela kursów walut obowiązująca w banku udzielającym kredytu sporządzana była w sposób arbitralny. Istotne jest to, że konsument, nie mogąc prześledzić sposobu jej ustalania, nie mógł znać wysokości własnego zobowiązania w sposób pewny. Nietransparentne formułowanie klauzul przelicznikowych obarcza kredytobiorcę nieprzewidywalnym ryzykiem oraz narusza równorzędność stron (zob. postanowienie SN z 20 marca 2024 r., I CSK 4376/23).

Podobnie Sąd Najwyższy przyjął, że określenie wysokości należności obciążającej konsumenta z odwołaniem do tabel kursów ustalanych jednostronnie przez bank, bez wskazania obiektywnych kryteriów, jest nietransparentne, pozostawia pole do arbitralnego działania banku i w ten sposób obarcza kredytobiorcę nieprzewidywalnym ryzykiem oraz narusza równorzędność stron, w związku z czym jest niedopuszczalne (zob. postanowienie SN z 14 marca 2024 r., I CSK 752/23).

Problem dopuszczalności wypełniania luk w umowie po stwierdzeniu bezskuteczności postanowienia abuzywnego analizowany był m.in. w wyrokach SN: z 17 marca 2022 r., II CSKP 474/22; z 23 marca 2022 r., II CSKP 532/22; z 18 maja 2022 r., II CSKP 972/22; z 18 maja 2022 r., II CSKP 1030/22; z 19 maja 2022 r., II CSKP 797/22, oraz w licznych orzeczeniach TSUE (zob. m.in. wyrok z 30 kwietnia 2014 r., Árpád Kásler i Hajnalka Káslerné Rábai przeciwko OTP Jelzálogbank Zrt, C 26/13; wyrok z 26 marca 2019 r., Abanca Corporación Bancaria SA przeciwko Albertowi Garcíi Salamance Santosowi i Bankia SA przeciwko Alfonsowi Antoniowi Lau Mendozie i Verónice Yulianie Rodríguez Ramírez, C-70/17).

Przepisy dyrektywy 93/13 gwarantują konsumentom ochronę ukierunkowaną na zniechęcanie przedsiębiorców do wykorzystywania w zawieranych umowach nieuczciwych postanowień umownych. Nieważność umowy mieści się w zakresie

sankcji, jaką dyrektywa przewiduje w związku z wykorzystywaniem przez przedsiębiorcę nieuczciwych postanowień umownych. W wyroku z 6 marca 2019 r. (C-70/17 i C-179/17, Abanca Corporación Bancaria SA i Bankia SA) TSUE wykluczył, aby sąd krajowy mógł zmieniać treść nieuczciwych warunków zawartych w umowach. W świetle orzecznictwa TSUE, w razie stwierdzenia abuzywności klauzuli ryzyka walutowego utrzymanie umowy „nie wydaje się możliwe z prawnego punktu widzenia”, co dotyczy także klauzul przeliczeniowych przewidujących *spread* walutowy (zob. wyroki TSUE: z 14 marca 2019 r., Zsuzsanna Dunai przeciwko ERSTE Bank Hungary Zrt., C-118/17; z 5 czerwca 2019 r., GT przeciwko HS, C-38/17).

Za ugruntowane należy przy tym uznać stanowisko, że nie ma możliwości stosowania art. 358 § 2 k.c. (czy podobnych przepisów o charakterze dyspozytywnym) w związku ze stwierdzeniem niedozwolonego charakteru postanowienia umownego (zob. np. postanowienie SN z 13 października 2023 r., I CSK 1202/23, i cytowane tam orzecznictwo).

W orzecznictwie Sądu Najwyższego ugruntowane jest także stanowisko, według którego, jeżeli eliminacja niedozwolonego postanowienia umownego doprowadzi do takiej deformacji regulacji umownej, że na podstawie pozostałej jej treści nie da się odtworzyć treści praw i obowiązków stron, to nie można przyjąć, iż strony pozostają związane pozostałą częścią umowy (zob. np. wyroki SN: z 27 lipca 2021 r., V CSKP 49/21; z 2 czerwca 2021 r., I CSKP 55/21; z 3 lutego 2022 r., II CSKP 459/22).

Wyeleminowanie z łączącej strony umowy abuzywnych postanowień umownych wymaga dokonania oceny czy umowa w pozostałym zakresie jest możliwa do utrzymania. Sąd *meriti* kwestię tę rozważył uznając, że obowiązywanie przedmiotowej umowy po wyłączeniu z niej nieuczciwych warunków jest niemożliwe.

W sytuacji, gdy nie istnieje możliwość dalszego wykonywania umowy, nieważność powinna zostać orzeczona co do zasady. Wyjątek zachodziłby jedynie w przypadku, gdyby orzeczenie nieważności doprowadziło do pokrzywdzenia samego konsumenta (zob. wyrok SN z 19 maja 2022 r., II CSKP 398/22).

Z tych względów, na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c., Sąd Najwyższy orzekł, jak w sentencji.

O kosztach postępowania kasacyjnego orzeczono na podstawie art. 98 § 1 i 3 w zw. z art. 99 w zw. z art. 108 § 1 w zw. z art. 398²¹ w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. przy uwzględnieniu § 2 pkt 6 w zw. z § 10 ust. 4 pkt 2 oraz § 20 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (tekst jedn. Dz. U. z 2023 r., poz. 1935).

(a.z.)

[ms]